

Şehrin Kafızası

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

CİLT: 5 • SAYI: 20

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

15 EYLÜL 2023 CUMA

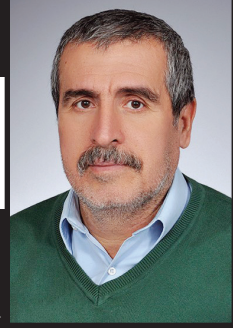

**KONYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ**

KONYA BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

**5. ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE
PROF. DR. MUSTAFA KAFALI**

EDİTÖRDEN

**SADIK
GÖKÇE**

sadikgokce@hotmail.com

Atalarımız "Marifet iltifata tabidir" demişler...

Şehrin Hafızası İlave-miz beş yıla yakın bir zamandır yayın hayatında. Yüzüncü sayı-mızı geride bırakalı çok oldu. Eli-nizde tuttuğunuz ilave ile 125. Sayımıza ulaştık. Bu bizim için büyük mutluluk. Ama en büyük mutluluk yaptığımız işin birileri tarafından takdir edilmesi, yazı-ların satır satır okunup yorum-lanması.

5. Cilt 19. Sayımız aynı za-manda ilavemizin yazarı da olan Sayın Şaban Kumcu tarafından ciddi bir şekilde tetkik edilip bizi onurlandıran bir yazı kaleme alınmış. Şaban Kumcu'ya bu gü-zel yazısı için teşekkür ediyor ve harflere döküp bize gönderdiği o güzel sözleri sizlerle paylaşıyo-ruz.

Şehrin Hafızası Dergimizin, "Konya'nın Yanık Türküsü: Zeki Oğuz" sayısı; vefanın, saygının ve kadirşinaslığın, hafızalara kaydedilen bir numunesi olmuş... Sadık Bey'i ve Anuş Hanım'ı teb-rik ediyoruz... Hatırlamak, an-mak ve kıymet bilmek ne güzel hasletlerdir...

Yine okuyucuyu yazıya bağla-yan değerli yazıları bitirmeden, bir tarafa ayırlamıyoruz...

"Filtresiz Fikirler"

Fatma Tutak Hanım'ın dene-

mesinde, cümleleri tekrar tekrar okuyoruz...

"Her yeni gün kendi ritminde akan bir nehirdir..Ona çalkantılı, sakın, karamsar, iç acıcı, kas-vetli gibi isimler takan biziz ..Ah garip insan, bir garip insan..."

Hikayeciliğin gücü işte böyle ortaya çıkıyor..Sıfatların zen-ginliği, her düz yazı yazanda bu oranda kendini göstermez, gös-teremez..

Belki de bundan dolayı hikâ-yeci ve romancıların denemeleri okuyucuyu içine çeker, çok oku-nur.

Çünkü dil akıcıdır... Üslûp gü-zelliği vardır.

Elbette felsefi, sosyolojik, dini, tasavvufi eserler vermiş, bilge yazarların denemeleri de kendini okutur...

.....

Fatma Tutak Hanım ileride "denemelerini" ayrı bir kitapta yayınlar inşallah..Belki de yayın-lanmıştır. Düşünce insanları bir-de ifade zenginliğine ulaşırlarsa, toplumlara lig atlatıyorlar..Fat-ma Tutak Hanım azimle ve cesa-retle "deneme" yazmaya devam etmeli...

Eline, kalemine sağlık..

Ahmet Hocam,

İÇİNDEKİLER

• EDİTÖRDEN
SADIK GÖKÇE
• REFİİ CEVAD ULUNAY'IN
GÖZÜYLE TEVFİK FİKRET
MUSTAFA ÖZCAN

• SOYUT DÜŞÜNME
FATMA TUTAK
• 5. ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE
PROF. DR. MUSTAFA KAFALI
ANUŞ GÖKÇE

Türkçe'nin en güzel kelimeleriyle müstesna bir sadeliğe kavuşturduğu beyitleri, söz ve vecizeleriyle, altın çerçeveye girmiş zaten..

Ahmet Hocamız ayrı bir tez konusudur... Mutlaka bir gün yapılacaktır..Sağ olsun, var olsun..

Mustafa Özcan Hocamızın profil resmi değişmiş, iyi de olmuş..

Yazılarında geçmiş dönem yazar ve sairlerimizden bahsederken içinde taşıdığı sevgiyi, heyecanı, zevki, tutkuyu ve aşkı her yazısında yeniden yaşıyor ve hissediyoruz.

Her yazısı gelecek perspektifiyle okuyucuya dersler veriyor.. Bulabilene..

Mustafa Hocamız toprak katmanlarında süratle ilerleyip, doğrudan "altın" madenine ulaşan bir "altın avcısı" gibi, yazıları lâl-ü güher saçıyor.

Şehrin Hafızası'nın en büyük değerlerinden... Sağlık ve afiyetle nice yazılarına kavuşmak dileğiyle...

Edip, edebiyat, hoca, öğrenci ilişkilerini çok güzel anlatmış.. Hele yazarlardan anlattığı yaşanan örnekler, anekdotlar harika..

"Konya'nın Yanık Türküsü"

Akıcı bir üslup, hissiyatın ön planda olduğu lirik bir dil, anlatımdaki samimiyet ve içtenlik yazıyı güzelleştirmiş.

Zeki Abi...

Bir insanın güzelliği, gönlü, kalbi, duyguları fikirlerinin önüne geçmiş bu yazıda..

".....Zeki Oğuz, sınırları aşıp giden bir türkü namesi gibi Konya'nın dışına kadar uzanmış bir değerdir aslında.."

Burada sınırları taşan ve gönlünden gelen bir insan sevgisi görüyoruz..

Objektif, tarafsız, sade, yalın, içten saf bir insan sevgisi..Kıymet bilme, takdir, eserlerine ve kişiliğine saygı..Eline kalemine sağlık değerli yazar Fatma Şeref Polat'ın..

Azmi, gayreti ve özverisiyle, Anuş Hanım'ı özetlemek çok güç... Bir karınca titizliğiyle emek verdiği bütün yazılarıyla, Şehrin Hafızası Dergimizin aşılmaz bir kalesidir...

Kendisine takdirlerimizi, saygılarımızı gönderiyoruz... Bir örnek aile...

Sadık Bey'in bitmeyen enerjisi, Türk'e ve Türkçe'ye olan sevgisiyle birleşip, bütünleşen bu "yörük" delikanlısına da muhabbetlerimi gönderiyorum...

Sürç-ü lisan etmiş isem affola... Hatalar benim, güzellikler "Şehrin Hafıza"sının olsun...

Muhabbetle...

Şaban Kumcu

ACZİMİN GİRYESİ

Ahmet
Sevgi

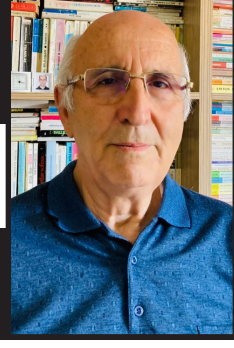
SÖZ

*Söz kalpten çıkarsa nehir misâli kalplere akar,
Dilden çıkarsa yavandır, kulağa girmeden çıkar.*

15 Eylül 2023

(Ahmet Sevgi)

REFİİ CEVAD ULUNAY'IN GÖZÜYLE TEVFIK FİKRET

**MUSTAFA
ÖZCAN**

Giriş

Tevfik Fikret(1867-1915), Türk edebiyatının önemli ediplerinden biridir. Servet-i Fünun ya da Edebiyat-ı Cedide'nin şiir alanında ilk akla gelen ismidir. Bugüne kadar hakkında birçok yayınlar yapılmış, Rübab-ı Şikeste'nin yanında nesirleri de basılmıştır.

Türk kültür hayatında Fikret'i sevenler olduğu gibi sevmeyenler de vardır. Yine onu çeşitli sebeplerden dolayı eleştirenler az değildir. Karşısında bulunanlar en çok dönemin yöneticilerini eleştirmesinden, hayata bakış tarzından, inançlarından, aile bağlarından ötürü eleştirirler.

Bilindiği üzere şair Tevfik Fikret, ilkin Eyüp kabristanlığına gömülmüştür. Ölümünün 29. Yılı münasebetiyle düzenlenen programda, Eyüp'te kabri başında anılacağı duyurulmuş, Fikret'i sevenlerin orada bulunmaları istenmiştir. Hatta tören için Köprü'den hangi saatte vapurların geçeceği dahi bildirilmiştir.¹

Ölümünün 108. Yılında onu bir yazıyla hatırlamak yerinde olacaktır.

Tevfik Fikret'i yakından tanıyanlardan biri de ünlü gazeteci Refii Cevad Ulunay'dır. Ulunay, hocası Fikret için ne demektir? Hakkında ne gibi bilgiler vermektedir? Onun fikir dünyasına ve sanatçı kişiliğine ilişkin ne gibi açıklamalar yapmaktadır? Eserleri hakkında görüşü nedir? Yazımızda, eldeki verilere göre bunları açıklamaya çalışacağız:

Öğrencisinin gözüyle Tevfik Fikret

"Mesleğe Dair" yazısında şöyle demektedir: "Ben mektepten çıkar çıkmaz edebiyat hocam Tevfik Fikret'in himayesiyle "Tanin"e intisap ettim. Uzun bir stajdan sonra 120 kuruş aylıkla kadroda yer verildi."² Mesleğinin 52. Yılında meslek anılarını anlatırken de şöyle demektedir:

"Beni gazeteciliğe edebiyat hocamız Tevfik Fikret sevk etti. Mektepten çıktuktan sonra elini öpmek üzere kendisine gittim, mektepte "Ertenk" diye bir gazete çıkardığımızı biliyordu.

"- Sen, dedi, gazetecilikten başka bir meslekte çalışamazsın. Onun bir kartı ile mesleğe girdim."³

Ulunay, şairin ölümünün 26. Ölüm Yıldönümü vesilesiyle bir fıkra kaleme almıştır. Burada ifade ettiklerini şöyle özetlemek mümkündür:

Tevfik Fikret, Ulunay neslinin hocası ve mürşidi sayılır. Galatasaray Lisesi'nin müdürlüğünü ve edebiyat hocalığını kabul ettiği zaman, Refii Cevad Ulunay, mektebin son sınıfındadır.

Öğrenciler onun müstesna yaratılışının etkisinde kalmışlardır. "Hak ve hürriyet havası", Ulunay gibi genç yüreklerde büyük bir fırtına koparmıştır. Bu gençlerin "idol"u olmuştur. Ancak Fik-

1."Eyüp Halkevinden", Yeni Sabah, 19 Ağustos 1941, s.3

2.Milliyet, 11.11.1969, s..3 , Aynı yazı, Hilmi Yücebaş,, Ulunay, Hayatı, Hatıraları, Eserleri Hatıraları, İstanbul 1968, s.119

3.Hilmi Yücebaş, Ulunay, Hayatı-Hatıraları-Eserleri, İstanbul 1968, s.115

ret çok nazlı, çok alıngan, ufak bir şeyden güceniverir ve çekilir bir mizaçtadır. Ulunay, o zamanki mektep arkadaşlarını da tanık tutarak, bir defasında idari bir ihtilaftan dolayı Fikret'in mektebi bırakıp gittiğini yazmaktadır. Ondand ayrılmaya tahammül edemeyen son sınıf öğrencileri, Ulunay'ı temsilci seçip evine koşmuşlardır. Yalvarıp yakarmışlar, ellerini öpmüşlerdir. Bu küskünlüğün giderilmesinde Maarif Nezareti'nin de payı vardır. Maarif Nezareti, Sami Paşazade'yi de, -ki Fikret'in eski arkadaşıdır- göndermiş, şair de bu ısrarlara dayanamayıp geri dönmeyi kabul etmiştir.

Ulunay, Tevfik Fikret'in, II. Abdülhamit idaresini belki Namık Kemal'den fazla hırpalayan bir şair olduğu düşüncesindedir. Lisanında kuvvetle, edebiyatta yeni bir anlayışı temsil eden bu şairin her sözü içerdiği fikirler bakımından da şimşek gibi çakmıştır. Özellikle son zamanlarında hasta denecek kadar bedbindir. Her şeyden irkilmekte, her şeye isyan etmektedir. Ancak özellikle onun bu bedbin duruşuyla ilgili olarak, vaktiyle gazetede yazı arkadaşlığı yaptığı Cenap Şahabettin'le bir gün Fikret'ten konuşurlar. Cenap'ın daima "Tevfik" diye bahsettiği **Rübâb-ı Şikeste** şairi için şöyle dediğini nakletmektedir: "Siz, dedi, Tevfik'i hasta zamanında tanıdınız. Ben onun ne zevkli, ne neşeli zamanlarını bilirim." Bu anekdotu nakleden yazar, yani Ulunay, Fikret'in en kuvvetli eserlerini, beşerin sefaletine eğildiği ve ruhen hasta olduğu zamanlarda yazdığını da belirtmeden geçemez .⁴

Cevad Ulunay; "Sanat ve Edebiyat" köşesinde "Tevfik Fikret" başlığı altında da aynı konuya dönmüş ve "edebiyat ve lisanda en büyük inkılâbı yapan

Fikret, öleli yirmi altı sene olmuş. Kadir kıymeti bilen memleket, onu, ölümünün yıldönümü münasebetiyle hürmetle andı. Nesiller üzerinde çok kuvvetli bir tesir yapan bu hür fikirli, hür irfanlı ve hür vicdanlı şair en müthiş fırtınalara granit bir kaya salâbetiyle kafa tutmuş ve hiçbir şeye boyun eğmemiştir. Muarızları onu söndürmek ve unutturmak için her şeyi yaptılar. Onlar unutuldu, Fikret yaşıyor" diyerek bir gerçeğe temas etmiştir.

Ulunay, aynı yazısında, Muallim Naci taraftarları ile Recaizade Mahmut Ekrem taraftarları arasındaki edebi tartışmalara yer vermiş, tartışmaların müthiş olduğunu belirtmiş, sonunda bilgili yeniliğin kazandığını vurgulamıştır. Fikret mektebine " Dekadancer" denilmesini yersiz bulmuş, söyleyenlerin bu kelimenin haki ki anlamını bilemediklerini ifade etmiştir. Ulunay, Muallim Naci ve taraftarlarıyla Fikret ve taraftarlarının anlaşmazlıkları/ tartışmaları hakkında Fikret'in kendisine şunları söylediğini yazmaktadır:

"Muallim Naci ve taraftarlarıyla aramızdaki münakaşada bence şahıs meselesi mevzu bahis de-

4.Ulunay, "Tevfik Fikret", Yeni Sabah, Sayı: 1183, 19 Ağustos 1941, s.3

ğildi. Bunu, onlar anlamadılar. Değersiz adamlar da değillerdi. Tuttukları yolda pek güzel şiirler yazıyorlardı. Hepsi ortaya bir taht kurdular, içine Muallim Naci'yi oturtular ve bu tahtın sâye-banını şiirlerle süslediler. Fakat taht yerinde sayıyordu: Çünkü bir "tahtırevan" değildi".

Tevfik Fikret, şiiri bir bütün olarak ele alır. Şiirlerinde kafiye, vezni, fikri, lisanı aynı önemle idare eder. Yaptığı edebî sanatlarda zorlama yoktur. Ulunay onun en güzel şiirlerinden biri olarak "La Dans Serpantin"i göstermektedir. Bu şiiri okurken vezin, kafiye, fikir, kelime, lisan adeta birer raks girdabına tutulmaktadır. Ayrıca ilk eserlerinde; incelik, rikkat bakımından Sully Prudhomme'ü geçtiğini ileri sürmektedir.

Öte yandan, Tevfik Fikret'in tasvir kuvveti çok yüksektir. Dört mısra ile karşınıza bir tablo çizer. Ulunay bu görüşüne örnek olarak "Hasan'ın Gazası" şiirini vermiştir. Fikret'in bu vadide şaheser denilmeye layık eserinin "Leyl-i Veda" şiiri olduğunu ileri sürer. Bu şiirden mısralar aktarır.

Fikret, Charles Baudelaire hatırlatan bir şairdir. Ulunay bu iki şairin şiirleri arasındaki yakınlığı karşılaştırmalı bir şekilde belirtmeye çalışmıştır. Yazısında, Fransız şairinin "Leş " şiiriyle, Fikret'in "Kaarilere" ithaf ettiği şiirini aktararak, fikrini savunur. Ulunay, verdiği örneklerin dışında, Fikret'in; "Gayya-yı Vücud" şiiriyle Baudelaire'in şiirine çok yaklaştığını, ayrıca "Zerrişte" başlığı ile yazdığı meşhur şiirinin de Baudelaire hatırlatan bir manzume olduğunu belirtmiştir.⁵

Refii Cevad Ulunay, edipler tarafından işlenen hayvan konuları üzerinde durduğu bir fıkrasında

sözü bir ara Fikret'e getirerek, "Zerrişte"den bahsetmekte ve şöyle demektedir:

"Burada evvelâ Fikret'in "Zerrişte" adlı kedisi hakkında yazdığı manzumeyi zikredebiliriz. Fikret, Baudelaire gibi kediyi bir kadınla remz ediyor, daha doğrusu bir aşkın sembolü gibi alıyor. Ondan gördüğü vefasızlıkları, hırçınlıkları, kendine has olan belâgati ile anlattıktan sonra;

Yaz aşkına dair dediniz/İşte misali!/ Sevdiklerimin ben/ Hepsinde bu hali/ Hepsinde bu hırçın kedi simasını gördüm"

Diyor ve son olarak bütün aşkların felsefesini en doğru, en sağlam olan şu mısraın ihtiva ettiği mana ile bitiriyor:

"Bir ömr-ü cahimin bütün ezvâkını sürdüm."⁶

Öte yandan yazara göre Fikret ilk eserlerinde rikkat itibariyle Sully Prudhomme'ü geçmiştir. Çünkü onun en büyük hususiyetinin zerrati söyletmiş olmasıdır.⁷

Ünlü gazeteci, Türkçenin telâffuz hususiyetlerini anlattığı yazısında bir diksiyon okuluna ihtiyaç bulunduğunu bildirmiş, günden güne dilimizin güzelliğini kaybettiğini vurgulamıştır. Bu arada "eskilerden iyi konuşanlar kalmadı denecek kadar azaldı, yenilerden de kimse yetişmiyor" diyerek bu büyük eksikliğe dik-kati çekmiştir. Eskiden yani İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra bir akşam, Yoğurtçu çayırına bakan köşklere birinde gördüğü Filozof Rıza Tevfik, Tamburî Cemil, Kanunî Hacı Arif Bey dâhil olmak üzere birçok seçkin kişinin katıldığı bir sohbetten bahsederek, Türkçenin bu ağızlarda aldığı edayı, kelime kudretini, ifade şakraklığını anlatmıştır. Daha sonra hocası Fikret'in şiir okumadaki marifetinden hayranlıkla söz etmiştir. Tiyatroya intisap ede-

5.R.C.U.; "Tevfik Fikret", Yeni Sabah, Sayı: 1184, 20 Ağustos 1941, s.3,

6.Ulunay,"Hayvan Mevzuları", Yeni Sabah, Sayı: 2771, 6 Şubat 1946, s.3

7.R.C.U., "Tevfik Fikret", Yeni Sabah, Sayı: 1184, 20 Ağustos 1941, s.3

rek aktör olmak isteyen gençlere "inşad" hocalığı yaptığını bildirmişti. Bundan sonrasını yazarın kendisinden dinleyelim:

"...Büyük şair inşad bahsinde de kuvvetliydi. Talebesi iken vakit vakit bize bir şiir okumak isterdi. Bir keresinde Hamid'in Makber'inden bahsetti. Biz o zaman edebiyatta daha ziyade realist fikirleri tercih ediyorduk. Hamid'in Makber'i, bizde Fikret'in şiirleri tesirini uyandırıyor. Mânidar sükûtumuzdan bunu anladı:

"Size , dedi, biraz Hâmid'den okuyorum!. O güzel seda, tatlı edasıyla imtizaç etti. Bu matem neşidesi, yavaş yavaş sınıfı doldurdu. Hepimizin nazarlarından her şey silindi. Derin bir boşluk içinde kelime pırlantalarının birbirleriyle tesadümlerinden hâsıl olan ahengi dinledik, dinledik. Ebediyete kadar uzamasını temenni ederek dinledik. Dayandığımız sıralar, çatırdıyordu. Hepimiz zangır zangır titriyorduk.

Fikret, son mısraı okuduğu zaman bizi saran o havadan birdenbire çıkamadık. O, ince ve

düşük bıyıklarının altında sakladığı hafif tebessümle bizim bu "vecd"imizi karşısındakine tatlı bir azizlik yapmış bir lâtifeci gibi seyrediyordu. İşte inşad budur."⁸

Refii Cevad Ulunay; Çerkeşli Ahmet Ağa'nın torunu olan Tefik Fikret'in beden yapısı hakkında bilgi vermekte, sağlam dimağı ve sağlam vücudu ile dikkat çektiğini belirtmektedir. Yazar, "Fikret benim edebiyat hocamdı, bana teveccüh ve iltifatta bulunurdu, hatta bu mesleğe onun tavsiyesi ile intisap ettim, onu yakinen tanıdım" demektedir. Onun anlattığına göre, "geniş omuzları, müşekkel göğsü, kalın bilekleri ile bir pehlivan bünyesine sahipti(r). Hüseyin Cahit Yalçın'ın bir toplantıda söylediğine göre bir gün Hüseyin Cahit'i bir omuzuna, Mehmet Rauf'u, diğer omuzuna alarak dolaştırmış ve ufacak bir yorgunluk dahi hissettirmemiştir."

Fikret, büyük babasının Çankırı'nın köylerinden olmasına rağmen İstanbul'da doğup büyümüştür. Tam bir İstanbulludur. İlk şiirlerinde dindarane sözler kullanmış, II. Abdülhamit'i övmüştür. Dolayısıyla onun isyan devresinden önceki bu şiirleri ile daha sonra yazdıkları öz itibarıyla birbiriyle bir hayli çelişmektedir.⁹

Gazetelerde Tefik Fikret'in oğlu Halûk'un mürted olarak Hıristiyanlığı kabul eylediğini ve Amerika'da bir kilisede papazlık ettiğini okuyunca, Ulunay; hiç şaşırmamış, üzülmemiştir. Çünkü İslâmiyet gibi bir dinin ulviyetini anlamayan Halûk'u "aciz bir adam" diye nitelendirmiştir. Böylesinin İslâm camiasından ayrılıp gitmesini isabetli bile bulmuştur. Hatta milyonlarca Müslüman arasından beş on mürtedin çıkmasını önem verilecek bir olay gibi gör-

8."Diksiyon ve İnşad", Yeni Sabah, Sayı: 2834, 10 Nisan 1946, s.3

9."Tefik Fikret Hakkında", Milliyet, Sayı: 3366,24 Eylül 1959, s.3

memiştir. Beş on mürtede karşı İslâmiyet'i kabul ederek hidayete erenlerin sayısının yüksekliğine dikkati çekmiştir.

Refii Cevad Ulunay, daha da açık konuşarak, Halûk'a kızmamış, aksine acımış ve bunda kusuru tamamen ailesine bulmuştur. Fikret'in ruhî isyanlarından bahsederek hayatındaki kırgınlıkları dile getiren yazar, "Fakat onun için en büyük ceza, maalesef (Hüseyin) adını taşıyan oğlu Halûk'un İslâm doğmak saadetini idrak edemeyerek papaz olmasıdır" diyerek bu konudaki kanaatini belirtmiştir.¹⁰

Milliyet, gazetecilik bakımından önemli bir yayın gerçekleştirebilir. Bu, Tefvik Fikret'in İslâmiyet'i bırakıp Protestanlığa giren, bu dinde de papazlık payesine erişip mürit olan oğlu Haluk'un durumunu anlatan yazı serisidir. Halûk'un, Fikret'e ve Türk edebiyat tarihine yararlı anılarını elde etmek için çırpınan Talat Halman Bey'in gönderdiği mektupları dikkatle okuyan Ulunay, vardığı kanaati şöyle özetlemektedir:

"Türkiye'nin büyük bir şairinin oğlu Türkçe bilmiyor, milletini bilmiyor, dinini bilmiyor, tarihini bilmiyor, kendini bilmiyor.

Ne müthiş bir boşluk! Yarabbi, kulunu dinsiz, imansız, vatan-sız bırakma Allah'ım... Dünyada bundan daha acı bir yokluk olmaz."

Oysa Tefvik Fikret; oğlundan, gittiği Batı'dan kucak kucak irfan nuru getirmesini beklemektedir. Ulunay, onun getireceği nurun, kiliselerin sarı ziyalı mum ışıkları olduğunu söylemektedir. Haluk'un bu hale gelmesinde en büyük suçu babasında olduğu kanaatinde. Çünkü ona ne milli, ne de dinî bir terbiye verememiştir. Ona ayrı bir "Amentü" öğret-

miştir. Oysa ona öncelikle öğreteceği "Amentü", Ulunay'ın da gittiği taş mekteplerde öğretilen "Amentü" idi.¹¹

Ulunay'a göre Tefvik Fikret'in en kuvvetli şiiri, isyan devresinin mahsulü olan "Tarih-i Kadîm"dir. Meşrutiyetin Maarif Nazırı Emrullah Efendi, Fikret'le tartışmasını/anlaşmazlığını Meclis-i Mebusan'a kadar taşımıştır. Orada insanlara baskı yaparak, büyük şaire karşı taraftar peyda etmek için: "Bu adamı bana karşı müdafaa ederseniz kürsüye çıkar ve yazdığı Tarih-i Kadîm şiirini ale-nen okurum," diye konuşmuştur. Refii Cevad, bu bilgileri o zamanın iktidar mevkiinde bulunan en nüfuzlu bir hükümet adamından duyduğunu söylemektedir.¹²

Galatasaray Müdürlüğünden iki defa istifa etmiştir Tefvik Fikret. İlkinde istifasını geri almıştır. Ama bir müddet sonra Maarif Nazırı Emrullah Efendi ile araları açılmıştır. Fikret yine istifa etmiştir.

Maarif Nazırı Emrullah Efendi istifayı bu defa kabul etmiş ve yerine Salih Zeki'yi atamıştır. Gazetelere de "Şairin yerine âlim geldi" diye saçma bir beyanat vermiştir. Refii Cevad'a göre bunun üzerine mektepte kıyamet kopmuştur.¹³

Fikret, **Tanin** gazetesinin kurucularındandır. Ne var ki, bu gazete, İttihat ve Terakki'nin yayın organı olduğu için Fikret'i savunmak şöyle dursun, onun müdürlükten çekilmesini gayet sudan bir makale yayınlarak, adeta onaylamış gibi hareket etmiştir. Fikret'in bu gazeteye tepkisi son derece anlamlı ve sert olmuştur.

Ulunay o zamanlar **Tanin** gazetesinde çalışmaktadır. Bir gün Hüseyin Cahit'e posta ile bir **Tanin** gazetesi gelir. Fikret, "Tanin"

10."Fikret ve Oğlu", Milliyet, Sayı:4340, 10 Haziran 1962, s.2

11.Ulunay; "Bedbaht Adam", Milliyet, Sayı: 6673, 24 Haziran 1966, s.2

12.Ulunay; "Tefvik Fikret", Yeni Sabah, 19 Ağustos 1941, s.3

13.Ulunay; "Fikret ve Oğlu", Milliyet, Sayı: 4340, 10 Haziran 1962, s.3

başlığını çizmiş, yanına büyük bir yazı ile "Lain" yazmış ve sahifenin boş tarafını tamamen doldurmuştur. Hüseyin Cahit buna ağır bir mektupla cevap verir ve birbirleriyle ilgilerini keserler.

Tevfik Fikret, her türlü eleştiriye sağlam bir duruşla karşılamaş, metin davranmıştır. Aynı sıkı duruşu Mutlakıyet devrinin baskılarına karşı da göstermiştir. 1908' de II. Meşrutıyet'in ilânı onu büyük bir heyecan ve ümitle sarsmıştır. Hüseyin Cahit ve Hüseyin Kazım'la birlikte "Tanin"i çıkarmış, hatta kısa bir müddet için gazetenin yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır.¹⁴

Hüseyin Cahit Yalçın, Üsküdar Halkevi'nde Tevfik Fikret hakkında bir konferans verir. Refii Cevad da bu konferansta bulunmuştur. Konferansa ilgi büyüktür. Ne var ki, Yalçın'ın "Edebiyat-ı Cedide" sahasındaki silâh arkadaşına dair yaptığı konuşma, Fikret'e ait bazı hatıralardan ibarettir. Konuşmanın çerçevesi pek dar tutulmuş olmasına rağmen üstadın, Tevfik Fikret hakkında naklettiği hatıralar pek kıymetlidir. Ulunay, Fikret ve bazı arkadaşlarının, mutlakıyet rejiminin haksızlığından kaçmak için önce Yeni Zelanda'ya, sonra Hüseyin Kazım'ın İzmir'deki çiftliğine giderek dünyadan el etek çekmek projesini gençliğinde işitmiştir. Bu konferansta bu olayı, bu tasavvurun en faal uzvu olan üstad Hüseyin Cahit'in ağzından dinlemiştir. Ulunay bu tasavvurun, Fikret'e "Yeşil Yurt", "Hayat-ı Muhayyel" adlı şiirleri yazdırıldığını ifade etmektedir.¹⁵

Rübab-ı Şikeste'nin Yeni Harflerle Yayımına Dair

Tevfik Fikret'in en bilinen ve edebiyat tarihine geçen başlıca eseri **Rübab-ı Şikeste**'dir. Bunun ilk yayımından bu yana bir hayli zaman geçmiştir. Bu arada Tür-

kiye Cumhuriyeti harf inkılâbını yapmıştır. Dolayısıyla Osmanlıca ifadelerle dolu olan bu kitabı, günümüz gençlerine kolaylık olsun diye yeni harflerle de yayımlamak gereği duyulmuştur. **Rübab-ı Şikeste**'nin tashihiyi yapan Av. Said Yetgin'i sert bir şekilde eleştiren Ulunay, eserin yayımında bulduğu kusurları yazısında nakletmiştir. Avukat Yetgin'e , "... Başka sahalardaki malûmatlarınızı bilmiyorum ama edebiyatta zaıfsınız. Ayıp değil, herkes kendi mesleğini bilir. Edebiyat da avukatlık gibi bir ihtisas meselesidir. Böyle ve kitabın yayımlanışında bulduğu kusurlar ve bunun olumsuz etkilerini anlatmıştır.

Ona göre iyi bir şey yapılmadığı için onun yüzünden genç nesil Fikret hakkında pek fena düşünecektir. Ulunay, avukat Yetgin'i tenkit etmemiştir. Aksine bu yazı ile Fikret'in hurdahaş edilen kitabına karşı bir vaveyla koparmıştır. Çünkü eserin yeni basımındaki hatalardan Said Yetgin'i sorumlu tutmaktadır.

Ulunay kitabın bu halini büyük bir dikkatle okumuş ve okudukça perişan olmuştur. Çünkü Fikret onun hocasıdır, üzerinde talim ve tedris hakkı vardır, ondan feyiz almıştır, hem de sevdiği bir öğrencisidir. Dolayısıyla Ulunay, onun eserinin bu hale getirilmesine kayıtsız kalamamıştır.

Yapılan hatalar çok büyüktür. Öyle ki Fikret'in kitabı, bir hata kazanına daldırıp çıkarılmıştır. **Rübab-ı Şikeste** gibi bir eserin tertip hataları ile günlük bir gazetenin tertip hatalarını mukayese etmek çok yanlıştır, yersizdir. Bunlar mürettip yanlışları değildir. Gazetede bile yazılar iki kere müretteptin kontrolünden geçer. Oysa burada yapılmamıştır. Kabahati müretteplere yıkmak da hatadır.

Refii Cevad Ulunay'ın gözün-

14. "Tevfik Fikret, Tan, Sayı: 2517, 20 Ağustos 1942, s.3

15. "Tevfik Fikret Hakkında", Tan, Sayı: 2669, 25 Ocak 1943, s.3

de kitabı yeni harflerle yayınlayanlar, eski imlaya, tamlamalara, vezne, edatlara, kafiye düzenlerine hâkim değillerdir. Yazar, yazısında, bunun çok çeşitli örneklerini göstermiştir. Onun tespitine göre eserde iki yüzü geçkin hata vardır. Ama bunları birer birer göstermek için **Yeni Sabah**'ın sütunları yetersiz kalacaktır. Uzunay bir de hata sevap cedveli hazırlanmasını önerirken yazısını şöyle bitirmektedir:

"Ben hocamın hâtırasına hürmeten bu cetveli, hiçbir ücret mukabilinde olmayarak yapar size takdim ederim. Kanı kanla yıkamazlar, kanı su ile yıkarlar."¹⁶

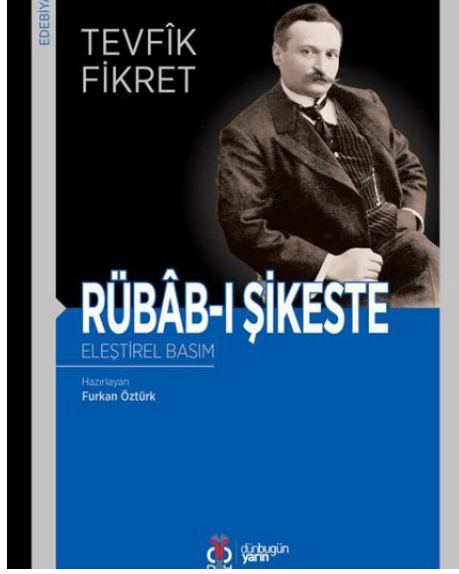
Sonuç

Refii Cevad Ulunay, kendisinin de belirttiği gibi Tefvik Fikret'in öğrencisidir ve onu yakından tanımaktadır. Birkaç vesileyle de özel olarak görüşmüştür. Basın hayatına atılışında onun yardımını görmüş, desteğini almıştır.

Galatasaray Sultanisi Müdürlüğü görevinden nasıl ve ne gibi gerekçelerle ayrıldığını belirtmiştir. Ayrıca zamanın Maarif Nazırı olan Emrullah Efendi ile görüş ayrılıklarından bahsetmiş, Emrullah Efendi'nin tutumuna adını vermediği en nüfuzlu bir hükümet büyüğünün ağzından aktarmıştır.

Öte yandan yazar, Servet-i Fünuncularla, bir önceki kuşağın yaptığı edebi münakaşalara sözü getirmiş, bu defa Tefvik Fikret'in, Muallim Naci ve arkadaşlarıyla ilgili şahsî görüşünü açıklamıştır. Bu da Tefvik Fikret'in Ulunay'a söylediği özel tespiti-dir. Ulunay'ın yazısı bu tespitle daha da değer kazanmıştır.

Ulunay, Tefvik Fikret'in Batı edebiyatında iki şairi yani Sully Prodhomme ve Baudelaire hatırlatan şiirler kaleme aldığını söylemekle kalmamış, örnekler üzerinden fikrini kuvvetlendirmeye

çalışmıştır. Bu arada şairin, ilk dönem şiirleriyle II. Meşrutiyet dönemi şiirlerini arasındaki farkı göstermiştir.

Hüseyin Cahit ve Tefvik arasındaki münasebetlere değinmiştir. Ulunay, Tanin gazetesinde yaşanan bir olayı yazısında nakletmiş, Hüseyin Cahit'in daha doğrusu gazetesinin, Tefvik Fikret'le ilgili hükümetin tasarrufuna gerektiği kadar tepki göstermediğini vurgulamıştır.

Refii Cevad Ulunay, Tefvik Fikret'in oğlu Haluk'un gazetelerde çıkan Müslümanlıktan uzaklaşıp Papaz olduğu yönünde yazıları okuyunca çok üzülmemiştir. Mürted Haluk'un durumu onu çok şaşırtmamıştır. Çünkü Müslümanlıktan vazgeçen az sayıda insan yanında Müslüman olan yüzlerce insan bulunduğunu belirtmiştir. Haluk'un bu halinden asıl Tefvik Fikret'in sorumlu olduğunu bildirmiş ve bu kültürü ve inancı ona veremediğini ifade etmiştir.

Öte yandan Tefvik Fikret'in öğrencisi olarak **Rûbab-ı Şikeste**'nin hatalı yayımını tepkiyle karşılamış, yapılan hataları neredeyse birer birer tespit edip, doğrusunun nasıl olması gerektiğini göstermiştir.

16. "Rûbab-ı Şikeste Nasıl Hurdahaş Oldu?", Yeni Sabah, Sayı: 2483, 19 Nisan 1945, s.2/6

SOYUT DÜŞÜNME

İnsan, dünyaya gelişinden itibaren içinde doğduğu coğrafyanın dilini (söz, mimik, jest, tutum) özümseyerek büyür. Öğünlaştıkça ana babasının, çevresinde yakın temasta bulunduğu insanların tavırlarını gözlemleyerek kendi davranış modelini ortaya koyar. Ergenlik-kendini bilmeye birlikte yavaş yavaş ortaya konan tavırın arka planında nelerin yattığını kavramaya ve hislerle davranışlar arasındaki ilişkiyi ayırt etmeye başlar. Bununla beraber somutlarla yani yalnızca duyu organlarıyla kavrayabildiği nesnelere örülmüş dünyasında soyutlara yer açılmış olur. Bu sayededir ki zihni kavramlarla düşünme becerisi kazandıkça yeni kavramlar üretmeye, onları hayata geçirmeye; velût, verimli, doğurgan olmaya doğru yol alır.

Ancak bunun yolu okumaktan, düşünmekten ve/veya sanatın herhangi bir dalıyla meşgul olmaktan yani duyguların ifade edileceği bir kanalı keşfetmekten geçer. Bilhassa düşünmek; tefekkür etmek okuduğunu, gördüğünü, dinlediğini, deneyimlediğini sindirmeyi sağlar. Bunlar hassaten sağlam bir zemine oturtulmazsa havada uçuşup duran toz zerrecikleri gibi gelişigüzel konuşlanıverdiği yerde işe yaramayan çer çöp olarak kalmaya ve bilinçaltının karanlık dehlizlerinde unutulmaya mahkûm olurlar. Bilmek için okumaya okuduklarını sindirmek için düşünmeye ve bunun için de zamana ihtiyaç vardır.

Günümüzde kitapların birer tüketim nesnesine dönüştürüldüğünü görmek çok acı. Bazı zevat da buna çanak tutar gibi çabuk tüketilir içerikler üretmenin derdine düşmüş durumda. Oysa kitap tüketilen bir nesne değildir. Aksine o ömrün belli devirlerinde dönüp bakıldığında size her seferinde anlayışınıza göre farklı şeyler söyleyen sessiz bir mürebbidir. Öyle olmalıdır; çünkü bugün hayatta olmayan pek çok bilgenin, düşünürün, ilim adamının zihninde damıttığı fikirler yazdığı kitaplar vasıtasıyla zamanın ötesine geçer ve her devirde okuyucusunun zihnine ulaşma imkânı bulur. Bu az şey midir? Bir kere okunduğunda söyleyeceği her şeyi söylemiş ve tüm işlevini bitirmiş olarak bir kenara atılmayı mı hak eder? Ya ona rastladığınız zaman

FATMA
TUTAK

henüz onu tam manasıyla idrak etmeye hazır değilseniz veya o size kendini açmazsa?

-Tabi bu tanım eski yeni fark etmeksizin sözünü ettiğimiz tüm bu nitelikleri haiz eserleri kapsamaktadır. Tüketilebilecek "fast food ürünler bu kategorinin dışındadır- o zaman okumak yalnızca sayfa sayılarındaki ilerlemenin temel alındığı bir skor yarışına döner. Bu da bizi şimdiki geldiğimiz yere yani nafiye bir çaba içinde debelenip durmaya doğru götürür. Özellikle de son yıllarda hızlı okuma kurslarına olan rağbet aynı anda hem acı hem komik hem de üzerinde ciddiyetle düşünülmesi gereken bir mefhumdur. İşte okuduğunu anlamayan, konuşan fakat dinlemeyen, yeni bir şey üretmeyen sadece 'muş gibi' yapan, gözü kulağı gönü kapalı, kendi çalan kendi oynayan nur topu gibi bir toplum!

İnsanın yemek yeme kapasitesi gibi bir de okuyup özümseme kapasitesi vardır. Dünyadaki yiyecek bolluğu ve bunlara ulaşımın kolaylığı kapasitemizde bir değişiklik meydana getirmeye sebep olur. Bilgi için de durum aynıdır. Fayda sağlamayan her şey bünyede zehir etkisi yapar. Çünkü fazladır, çünkü ihtiyaç dışıdır.

İnsanları bu yanılgıya düşürürseniz yapay zekâyâ özenerek zihni bilgi çöplüğüne çeviren bir malumatfuruşluk ortaya çıkar. Fakat bunu işleyebilecek zaman ve zeminden yoksun oldukları için ortalıkta her konuda bilgisi olduğunu zannederek dolaşan düşünmeyen, akıl yürütmeyen, sorgulamayan yararsız yığınlar meydana getirmiş olursunuz. Mekanikleşen, makineleşen, yapaylaşan; candan özden ruhtan uzak, kendi sesine ve ötekini kelimelerine sağır; bencil yığınlar. Sordukları sorular, Üç yanlış bir doğruyu götürür mü? İsteddiğimiz sorudan başlayabilir miyiz? Okunmuş pirinç zihin açar mı? Hocam sakız çiğnemek orucu bozar mı? İle sınırlı kalan yığınlar. Kim bilir belki de istenen şey tam olarak budur.

PROF. DR. MUSTAFA KAFALI

ANUŞ
GÖKCE

Sevgili okurlarım, bu sayımızda sizlere 28 Ağustos 2018’de vefat eden Tarihçi, Akademisyen Prof. Dr. Mustafa Kafalı’yı tanıtmak istiyorum. Biliyorsunuz vefa duygusu Türk milletinin genlerinde var olan asil bir duygudur. Ben de bu milletin bir ferdi olarak Selçuk Üniversitesinde öğrencisi olduğum hocamın, bütün yönleriyle olmasa da hayatı, eğitimi, fikirleri ve eserlerini irdeleyeceğim.

Mustafa Kafalı kimdir?

Mustafa Kafalı, Devletin varlığını kutsal bilen ve bu uğurda hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan, 1972 1980 yılları arasında Türkiye’nin en çalkantılı bir döneminde gençlere, öğrencilere milli birlik ve beraberliği, kardeşliği, adaleti öğreten; onları her zaman destekleyen ve gerekirse evinde ağır-layan Müslüman Türk milliyetçisidir.

Hayatı

Prof. Dr. Mustafa Kafalı, Karaman Türkmenlerine mensup olup, ailesi cumhuriyetin kuruluşuna kadar Kafalızadeler adıyla anılan Konya’nın köklü ve ileri gelen ailelerinden biridir. Kafalızade ailesi, üç kol halinde teşekkül etmiş, önceleri Ermenek ve Karaman bölgesine yerleşmiş, zaman içerisinde Konya’da kök salmıştır.

Kafalızade lakabının ilginç bir hikâyesi vardır. Fatih ve Bayezid döneminin sadrazamı Gedik Ahmet Paşa Osmanoğullarına başkaldıran Karamanoğullarının nüfuzunu kırmak için birkaç defa Karaman illerine sefer düzenlemiş, şiddetli tedbirler almıştı. Gedik Ahmet Paşa başta Karamanoğlu Kasım Bey olmak üzere Karamanoğullarının ve Turgutoğullarının pek çok beylerini öldürtürken bir kısım beylerini de Karaman dışına çıkarmıştı. Gedik Ahmet Paşa’da, bütün bunlara rağmen Turgutoğullarının tahrikiyle Karamanoğullarının tekrar isyan edeceği şüphesi uyanmıştı. Bu durumdan emin olmak için Karaman beylerinin önde gelen-

lerinin bulunduğu bir mecliste onların fikirlerini alır. Bu beyler arasında Kafalı ailesinin atası durumunda olan Alaiye Bey’i Kılıçarslan’ın amcası olduğu söylenen Yahşi Bey de bulunuyordu.

Yahşi Bey, Karamanoğullarının daha önce yaptıkları gibi yeni bir karıştı girişimlerinin olmayacağını ve Osmanlı devletine itaat edeceğini güzel bir örnekle açıklar. Yahşi Bey Gedik Ahmet Paşa’ya; Rüzgâr gelince ekin yassılır. Rüzgâr geçince ekin tekrar ayağa kalkar. Ancak Karamanlı ekinin başağı idi. Bizi birleştiren oydu. Turgutoğlunun ise onun yerini alamayacağı bellidir. Burada gördüğün herkes Turgutoğlu ayarındadır.” der. Osmanoğullarının Karamanoğullarını ekinin başağı gibi biçtiğini kastederek, “bu defa, burada Osmanoğlu ekinin başağını biçti. Ancak başak olursa ekin değerli olur.” der. Yahşi Bey’in bu zarif açıklaması, Gedik Ahmet Paşa’yı çok mutlu eder. Ona başka sorular da sorar. Aldığı cevaplar üzerine gedik Ahmet Paşa, Yahşi Bey’e; “bey, sen kafalı, akıl sahibi birine benziyorsun, der.

Ahde Vefa Derneği’nin 23 Ocak 2016 ‘da düzenlediği “Mustafa Kafalı’ya Saygı” toplantısında konuşan Mustafa Kafalı, soyunun Karamanoğullarından Yahşi Bey’e dayandığını ifade etmişti.

20 Ocak 1934’te Konya’da doğan Mustafa Kafalı’nın babası Mehmet Said Bey’dir. Annesi ise Niğdeli Kolağası Osman Bey’in kızı Feride Hanım’dır. İlk, orta ve lise eğitimini Konya’da tamamladı. 1953 yılında üniversite sınavını kazanarak kayıt yaptırdığı Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih bölümünden 1959 yılında mezun oldu. 1960 yılında Prof. Zeki

Velidi Togan'ın asistanı olarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin Umumî Türk Tarihi kürsüsüne intisap etti. 1962'de kendisi gibi tarihçi olan Sevgi Hanım ile evlendi.

1965 yılında Zeki Velidi Togan'ın nezaretinde "Ötemiş Hacı'ya Göre Cuci Ulusunun Tarihi" adlı teziyle doktorasını tamamladı. Afyonkarahisar'da iki yıl süren askerlik hizmetinden sonra yeniden üniversiteye döndü. 1971-72 yılında ilmi araştırmalar yapmak üzere üniversite kontenjanından İngiltere'ye gitti. Yurda döndükten sonra doçentlik tezine hız vererek ; "Atınorda Hanlığında Sayın Han Sülalesi Devri (1227-1360)" adlı çalışmasıyla doçent oldu. 1975 yılında Bağdat Üniversitesinde iki yıl süreyle misafir öğretim üyesi olarak ders verdi. 1977 yılında yurda dönen Kafalı, 1979 yılında Rusçadan dil imtihanını verdi ve "Çağatay Hanlığı (1227-1245)" çalışmasıyla profesör oldu.

1982 yılında Konya Selçuk üniversitesine tayin edilen Mustafa kafalı bu üniversitenin kurucu üyeleri arasında yer aldı. 1983'ten itibaren Fen-Edebiyat Fakültesi dekanlığı ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü görevinde

bulundu. 12 Eylül askeri darbesinin ağırlığının üniversiteler üzerindeki aşırı baskısından dolayı zorunlu olarak Konya'dan ayrılmak durumunda kaldı. (Semih Yalçın-Süleyman Özbek, Prof. Dr. Mustafa Kafalı'nın Makaleleri, C:1, s. XI- vd., Berikan yay., Ankara 2005)

1 Ağustos 2001'de emekli olan Prof. Dr. Mustafa Kafalı pek çok üniversitede çalıştı ve birçok mastır ve doktora öğrencisi yetiştirdi. Türk Tarih Kurumu'nun asli üyesi ve Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsünün Danışma Kurulu üyeliklerinde bulunan Mustafa Kafalı, 28 Ağustos 2018'de Ankara'daki evinde 85 yaşında vefat etti. Ruhu şâd olsun.

Dünya görüşü

Mustafa Kafalı, Müslüman Türk milliyetçisidir. Onun milliyetçiliği Atsız'ın milliyetçiliği gibidir. Aralarındaki fark ise Atsız'ın milliyetçiliği soy milliyetçiliğine dayanması ve bütün Türk dünyasının tek bir bayrak altından toplanmasını istemesi, Kafalı'nın ki ise kültür milliyetçiliğine dayanmasıdır. Kültür milliyetçiliğinde milli şuru güçlü kılarak Türk topluluklarının ekonomik, askeri ve siyasi alanda tam

bağımsız olarak devlet kurmalarını; birbirleri arasında ekonomik, siyasî ve kültürel bağ kurarak işbirliğini ifade etmektedir. Hangi dine mensup olursa olsun bütün Türk topluluklarının bağımsızlığa kavuşmasını ister. Yalnız Türkiye Türklerinin değil, dünyadaki bütün Türk topluluklarının tam bağımsızlığa kavuşmasını bütün gücünü Türk milletinin birliği ve beraberliği, esir olan soydaşlarımızla kültür birliği oluşturarak onların ve Türkiye Türklerinin milli şuurlarını geliştirmeye harcamıştır. Onun en büyük derdi sınırlarımız dışında kalan ve esir olan soydaşlarımızdır. Kalemimi bir kılıç gibi kullanarak soydaşlarımızın haklarını korumak ve tam bağımsızlığa kavuşmaları için çalışmıştır. Araştırmalarının çoğunu Türklerin hâkimiyet kurduğu alanlara yönelmesi, onun ne kadar tarih ve milli bilincin güçlendirilmesine önem verdiğini göstermektedir. Savunduğu fikir, Türk milleti her şeyi ile politikası, ekonomisi, askeriyesi ve kültür seviyesi ile yükselmesi, her bir Türk ulusunun kendi bulunduğu coğrafyada askeri, ekonomik ve siyasî özgürlüklerine kavuşması ve aralarında kardeşlik bağı tesis edilerek İsmail Gasprali'nın hedeflediği dilde, fikirde ve işte birlik idealinin gerçekleşmesidir. Savunmada, ekonomik anlaşmalarda ortak menfaatlerin kurulmasıdır.

Devlet ve millet anlayışı: Mustafa Kafalı, Türk milletinin tarihin ilk çağlarından beri devleti, baba olarak gördüğünü ifade eder. Devlet (Han veya hakan) halkı yaşatmak için vardır. Hakanın görevi, aç milleti doyurmak, çıplak milleti giydirmek, halkını adaletle yönetmek ve vatan toprağını ve halkını düşmanlardan korumakla mükelleftir. Bunun için Türklerde devlet ve vatan anlayışı sevgi ve bağlılığa dayanır. Halk ile yönetici kişiler birbirinin akrabası ve hak bakımından eşittirler. (Makaleler, c:1, s.265)

Türklerin kullandığı renklerin anlamlarını Kafalı hoca şöyle açıklıyor:

Türkler buldukları bölgelerde yönleri belirlemek için çeşitli renkler kullanmışlardır. Bunlardan doğu: gök,

kuzey: **kara**, batı: **ak**, güney: **kızıl**. Orta Asya'dan kalkıp, İran, Azerbaycan, Suriye, Irak, Anadolu ve Balkanlara kadar yayılan Türkler, Anadolu'ya geldiği zaman Kuzeydeki denize Karadeniz, batıdaki denize de Akdeniz ismini vermişlerdir. Güneydeki denize de Kızıldeniz demişlerdir.

Orkun Kitabelerinde devlet adı Türk kağanlığı olarak geçmekte iken bir yerinde Gök-Türk olarak geçmektedir. Burada Gök, devletin Doğu kanadını temsil etmektedir. Hun imparatorluğunun batıdaki bölümü Ah-hunlar idi. Avrupa'ya giden hunlar da Kuzey Hunların bir devamı olarak Macar kaynaklarında Kara-Hun Devleti diye anılmaktaydı.

Türklerin kullandığı bir renk daha vardır ki o da sarıdır. Sarı renk merkezi, Devletin merkezini ifade eder. Bunun için ilk Türk devletlerinden itibaren merkeze ait sancak sarı renktedir. Bilindiği gibi **sarı** altın rengindedir. Altın kuvvet ve hâkimiyeti temsil eder. Bu anlayışa uygun olarak tarihte cihangir ve güçlü hükümdarlar altın tahta oturmuşlardır.

"Gök" rengine yabancılar "Türk Mavisi", "turkuaz" adını verirler. Ancak bu renkle eşit anlama gelen bir renk daha vardır ki o da yeşildir. Kitabelerde yeşil olarak geçer. Kelimenin asıl biçimi olan bu kelime Çin'deki Gök Irmak'tan adını almıştır. Ayrıca Anadolu'da bu anlamda pek çok coğrafi yerler vardır. Yeşil Irmak gibi. Yeşil veya yeşil, gençliğin, tazeliğin ve hayatın ifadesi olan bu renk Osmanlı sancağında yerini almıştır. Yeşil, kırmızı ve sarı; bu üç renk tarihimizde birlikte kullanılan renklerdir. Selçuklu Devleti kurulduğu sırada bir cihan hükümdarı olan Tuğrul Bey, Alparslan ve oğlu Melik Şah'ın sancaklarında bu üç renk bulunmaktadır. Savaşlar da halifenin de ordusu varsa Türk sancakları yanında halifenin siyah sancağı da açılırdı.

"Kara" kavramı halk için de kullanılmıştır. Kitabeler de kara budun olarak geçmektedir. Dilciler kara kelimesinin anlamını avam, halk olarak kabul etmişlerse de Mustafa Kafalı bunu

kabul etmiyor. Kara budunun karşılığın olarak bir "ak budun"un kitabelerde geçmesi gerekirdi. Ama böyle bir kavram yok. Türkler de sınıf kavramı olmadığı için asalet iddia edecek bir durum da yok. Bunun en güzel örneği Oğuz kağan Destanında görülmektedir. Oğuz ili, Oğuz Han'ın altı oğlu ve yirmi dört torunundan neşet etmiştir. Diğer Türk illerinden olan Uygur, Karluk, Kıpçak, Yağma, Çiğil, Toksı gibi iller ise Oğuz Han'ın amcaları Or Han, Kür Han, ve Küz Han'dan türemişlerdir. Destandaki bu anane, hepsi bir atadan türeyen milletin fertlerini eşit kılmaktadır. O halde kara kelimesi, cesur, güçlü, kuvvetli anlamına gelmektedir.

Kara rengin cemiyet hayatımızda farklı bir anlamı daha vardır. Karagün, yas, karalar bağlamak, kara bulutların çökmesi gibi kelimelerle kullanılan kelimenin karamsarlık, matem gibi bir anlamı vardır. Orkun Kitabelerinde, Dede Korkut hikâyelerinde kara kelimesi, bir yas, ıstırap ve acıyı ifade eder. Ayrıca toplumda hor görülme, ayıplamayı da içine alan bu kelime; Dede Korkut Hikâyelerinde oğlu kızı olmayanın kara çadır alınması, altına kara çul serilmesi gibi toplumun değer yargısını ifade eder.

Kara kelimesi, kahraman, yiğit anlamına da gelir. Kara Mehmet Bey, Kara Yusuf bey, Kara Osman gibi unvanlar güçlü, kuvvetli, alp anlamına gelmektedir.

Yağız ve boz kelimeleri de **kara** kelimesine muadil olarak kullanılmıştır. Orkun kitabelerinde yerin kara olduğunu belirtmek üzere "yağız yer" ifadesi kullanılmıştır. Toprak rengidir. Ancak at rengi olarak kullanılacak olursak, kara at demektir. Yağız kelimesi dilimizde yağız yiğit, kara yiğit anlamında kullanılır.

Ak ve Gök renkleri de bazı bölgeler de yas ifade eder. Bu renkler her hangi bir ölüm için değil, zulümle ya da şehadet halindeki durumlar için kullanılır. (Makaleler, C:1, s.249 vd.)

Eserleri

1-Ötemiş Hacı'ya Göre Cuci Ulusunun Tarihi, İstanbul 1965, Doktora

tezi.

2-Altınorda Hanlığında Sayın Han Sülalesi, İstanbul 1972, Doçentlik tezi.

3- Altınorda Hanlığının Kuruluş ve Yükseliş Devirleri, İstanbul 1976

4- Çağatay Hanlığı (1227-1345), İstanbul 1980, Profesörlük tezi.

5- Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1997, 3. Baskı.

6-Makaleler:1-2. Berikan Yayınevi, Ankara 2005

Makaleler

Mustafa Kafalı, Makaleler I. Cildinde; Deşti Kıpçak ve Cuci Ulusu, Şiban Han Sülalesi ve Özbek Ulusu, Cuci Sülalesi ve Şubeleri, Cuci Ulusu ve Ak Orda (Altın-Orda), Gök- Orda Hanlıkları, Altın-Orda hanlığı, Çağatay Hanlığı, Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi, Türk Kültüründe Nevruz ve Takvim, Türk Kültüründe Renkler, Türk Tarihinde Terminoloji Meselesi, Devlet- Vatan ve Millet, Millet Kavramı ve Tarih Şuuru, Divan-ı Lügatit-Türk'ün Coğrafya Bakımından Kaynak Olarak Değerlendirilmesi, Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Tarih, Türkler ve Din vs. kültürel ve milli şuurun canlı tutulmasına dair yazılar yazmıştır.

Türk Dünyası ile ilgili yazılarında, Azerbaycan ve Azeri Türkleri, Kerkük Türkleri ve Bugünkü Durumları, Suriye ve Irak Türkleri, Musul Meselesi ve Irak Türklüğü; Dünya Türklüğü ve Esir Türkler, Esir Milletler Haftası ve Esir Türkler, Sovyetlerin Afganistan'ı işgali hakkında Mülakat, Türkistan'ın Kuzey Bölümü Kazakistan'daki Yer Adlarını konu alır.

Biyografi yazılarında, Osman Turan, İbrahim Kafesoğlu, Faruk Kadri Timurtaş, Dünder Taşer, İsmail Gaspıralı, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Fuzuli, Vani Mehmet Efendi, Ahmet Yesevi ve Türkistanlı tarihçileri anlatır. Barak Han, Ebul Gazi Bahadır Han, Timur, Toktamış, Cuci Han, Cengiz Han gibi Türk büyükleri de Kafalı hocanın makalelerine konu olmuştur.

Şehir tarihçiliği yazılarında Karadeniz'de Türk kimliği adı altında Trabzon'u ele alır. Bunlardan başka, Balkaş, Balıklava, Bakü, Bahçesaray, Afyon-

karahisar, Diyarbakır şehirleri tarihi, coğrafi ve demografik olarak ele alır.

Fikri ve siyasi yazılarında ise Mustafa Kafalı, Türk milliyetçilerinin durumunu, Türk Dünyasını, Kıbrıs'ı, Azerbaycan'ı, Türk Cumhuriyetlerini, Suriye ve Irak Türklerini konu alır. I. Dünya Savaşı sırasında ve Milli Mücadele döneminde Anadolu'da, Balkanlarda, Bosna'da ve Türkistan'da Türklerle uygulanan soykırımı dile getirir. Dünya milletlerinin tüm bu işlenen insanlık dışı suçlara seyirci kaldıklarını dile getirmektedir.

Mustafa Kafalı'nın yazılarında Türklerle dair ne varsa bulabilirsiniz. Türk kültürü; folklor, ata sporları, edebiyat, tarih, mimari, sanat...

Makaleler II de ise; Türk Dünyası, Kıbrıs Davası, Milliyetçilik, 3 Mayıs Türkçülük Hareketi, 26 Ağustoslar-Büyük Fetihler, Türk Kültürü, Biyografi ve Türklerin Anayurdu, Göktürklerin Türk Tarihi Açısından Önemi, Altınorda Devleti ve Hanları, Özbeklere, Azerbaycan vs. hakkında yazıları yer almaktadır.

Sonuç

Prof. Dr. Mustafa Kafalı hocayı yazılarından pasajlar sunarak sizlere ta-

nıtmak istedim. Gerçekten Kafalı hoca Türk milliyetçileri için bir koruyucu, kol kanat geren olmuştur. Hayatı boyunca onun tüm derdi Türk milleti olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nde milli birlik ve beraberliğin sağlanması, kardeşliğin tesisi için olağanüstü bir çaba sarf etmiştir. Hükümet tarafından takibata uğramış, oradan oraya sürgün edilmiştir. Bunun için profesörlük unvanını hak ettiği halde İstanbul Üniversitesi Meclisi tarafından gecikmeli olarak verilmiştir.

Eserleri bir kısmı elimde mevcut değil, sadece sonradan meslek arkadaşları tarafından gazete, dergi ve ansiklopedilerde yer alan makalelerinin toplandığı iki cilt halinde Makaleler bulunmaktadır. Bunlardan edindiğim bilgilere göre hocanın engin bir tarih bilgisine, derin bir kültür birikimine sahip olduğunu müşahade ediyorum.

Yetiştirdiği talebelerle, verdiği konferanslarla, eserleri ve makaleleriyle Türk milliyetçilerine yol gösteren Prof. Dr. Mustafa Kafalı'yı saygı ve rahmetle anıyorum. Benim de hocam olması hasebiyle bahtiyar olduğum Mustafa Kafalı hocamın kabri pür-nur mekânı cennet olsun.

MESNEVİ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

آفت مرغست چشم کام بین
مخلص مرغست عقل دام بین

Yalnız isteği gören göz, kuşa bir âfettir;
fakat tuzağı gören akıl, onu âfetlerden korur.
(Hz. Mevlânâ)

TANE VE TUZAK

Göz, yiyecek peşindedir, taneyi görür; tuzağı görmez,
Akılsa can dardindedir; tuzağa bakar, kapana girmez.
15 Eylül 2023 (Ahmet Sevgi)

